

*І.М. БОНДАРЕНКО***ПОДАТКОВА ПЕРЕВІРКА ЯК МЕТОД
ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ**

Йдеться про одну зі складових фінансового контролю - податковий контроль. Розглянуто методи здійснення податкового контролю, права й обов'язки податкових органів, їхні повноваження в ході проведення податкових перевірок.

Державний фінансовий контроль є однією з головних функцій державного управління, значення якого постійно зростає. Лише правильне використання контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами надає можливість створити необхідні передумови для проведення в державі ефективної економічної політики. Тому перебудова цілісної системи державної влади й викликає особливу зацікавленість як у теоретичному, так і в практичному плані.

На сьогодні діяльність установ, що контролюють, здійснюється в умовах відсутності чіткої взаємодії. По суті, державний фінансовий контроль не діє як єдина система, а існує у формі розрізнених ланок. Останні, як правило, в автономному режимі виконують властиві для них завдання і функції, які визначаються численними законами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами. Звичайно, в таких умовах зустрічаємося з розбіжностями, дублюванням, відсутністю взаємодії, а інколи і з конфліктами. А це, перш за все, призводить до неефективності діяльності органів фінансового контролю, розпорошення і надмірних витрат людських і фінансових ресурсів, правового і методологічного хаосу.

У результаті одні й ті самі суб'єкти контролю протягом року перевіряються неодноразово, а інші - взагалі не контролюються. Тож, чинна система фінансового контролю застаріла, не враховує реалій, суперечить принципам побудови демократичної держави і вимагає невідкладного, відповідно опрацьованого, якісного реформування [3].

Головним інструментом впливу податківців, як відомо, є перевірки. Вони регламентуються планами і конкретними пріоритетами. У Плані основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової адміністрації України (ДПАУ) на 2003 р. (www.teri.h10.ru) сформульовано для підлеглих пріоритетні завдання на поточний рік. Окрім координації діяльності підрозділів, міжнародного

співробітництва та участі в законотворчості, головний податковий орган окреслив географічний і галузевий ареали платників, яких особисто має перевіряти центральний апарат ДПАУ.

Перш за все, це підприємства зв'язку, транспорту, будівельні, а також підприємства, що спеціалізуються на постачанні електроенергії. Причому мету цих перевірок сформульовано чітко - "стабілізація надходжень до бюджету".

Таким чином, можна припустити, що всі передбачені Планом заходи контролю підприємств і "перевірки перевірок" націлено на використання додаткових великих санкцій. Адже основна увага приділяється високорентабельним підприємствам та галузям. Вочевидь, це ще одне підтвердження того, що ДПАУ безпідставно (з точки зору законодавця) вбачає своє призначення не в контролі за правильністю розрахунку і своєчасністю сплати податків, а, власне, у поповненні скарбниці.

Слід також зазначити, що численні публікації у пресі намагалися запевнити читача, що головною проблемою податківців є недостатній штат працівників і що ця проблема прямо пропорційна низькій наповнюваності прибуткової частини бюджету. У ситуації, що склалася, усе більше експертів схиляються до думки про недоцільність прийняття проекту Податкового кодексу, який вже пройшов друге читання. У його теперішньому вигляді він не лише не сприятиме довгоочікуваній податковій реформі, але й зміцнить її фіскальну орієнтацію.

Не адаптованою до умов дерегулювання підприємницької діяльності залишається схема координації зусиль різноманітних служб контролю. Ст. 5 Указу Президента України "Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності" передбачено, що планові виїзні перевірки проводяться всіма органами контролю одночасно, у день, визначений державною податковою службою, згідно з порядком, встановленим Кабінетом Міністрів України [1]. Водночас Постановою Кабінету Міністрів України "Про порядок координації проведення планових виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності контролюючими органами" визначено лише загальну схему координації дій на стадії планування перевірок між органами Державного казначейства, Головного контрольно-ревізійного управління і Державної митної служби України [2]. Процедура здійснення спільних перевірок, оформлення їхніх результатів, регламентація службових відносин між представниками органів контролю у процесі здійснення контрольних дій залишаються сьогодні неврегульованими.

У серпні в Інтернеті з'явився ще один цікавий документ - проект Порядку взаємодії підрозділів органів податкової служби при організації документальних перевірок юридичних осіб (<http://colegia.h10.nakar>), в якому, окрім правил субординації, описано всі етапи і засоби отримання даних про платників [5]. ДПАУ продовжує формувати інформаційну базу про платників податків, що складається з декількох десятків автоматизованих баз даних ("Податкові апарати", "Аудит-контрольна робота", "Фіктивні фірми" тощо). При цьому податківці будуть активно збирати дані не лише з внутрішніх, але й із зовнішніх джерел. До них належать копії документів, які є в наявності на інших підприємствах, в організаціях, фінансово-кредитних установах (включаючи Нацбанк) про фінансово-

господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності (СПД). Також інформація надходитиме від Державної інспекції з контролю за цінами, Держмитслужби та деяких інших відомств і держустанов.

Але найпікантнішим і неофіційним способом отримання інформації стане пошук реклами або яких-небудь повідомлень про СПД в мережі Інтернет або засобах масової інформації. Братимуться до уваги дані, що містяться в "доносах" (скаргах, листах, заявах) інших осіб. На підприємствах, відібраних податковим аудитом, буде заплановано проведення документальних перевірок. Вочевидь, податкова служба намагається побудувати систему тотального контролю за американським зразком. На перший погляд, це непогано: в ідеалі, перед тим, як прийти з перевіркою на підприємство, податківці повинні тривалий час вивчати його діяльність, і якщо все добре - перевірку просто не проводити. Насправді це не так.

Розроблено "Стратегічний план розвитку державної податкової служби України на період до 2013 р.", затверджений наказом ДПАУ від 7 квітня 2003 р. № 160, з метою визначення стратегічних цілей і шляхів модернізації Державної податкової служби як основи комплексного реформування податкової політики в Україні.

У плані сформульовано мету існування податкової системи - створення стабільної системи отримання державних прибутків на основі добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків. Крім мети існування, у документі присутні: стратегічні цілі розвитку податкової служби; дії, що сприятимуть досягненню цих цілей; очікувані результати; система оцінки зусиль податківців. Однак за ретельного аналізу все - від стратегії до її впровадження - являє собою пусту декларацію. У вступі йдеться про те, що податківці збираються створити систему, за якою податки будуть сплачуватися добровільно й у великих розмірах, їхнє адміністрування стане "компетентним, чесним, неупередженим". Але замислимося, чи може адміністрування бути упередженим?

Підсумовуючи дослідження, даємо: важко не погодитися з М. Карасьовим, що специфіка правового регулювання податкових і фінансових відносин розуміє наявність владності, але владність відносин передбачає неухильне додержання і платником податків, і податковими органами положень законодавства про податки і збори і не означає нерівності між суб'єктами податкових відносин [4].

Література:

1. Указ Президента України "Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності" від 23 липня 1998 р. № 817 // Офіц. вісн. України. - 1998. - № 30. - Ст. 119.
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про порядок координації проведення планових виїзних перевірок фінансово-господарської діяльності контролюючими органами" від 29 січня 1999 р. № 112 // Офіц. вісн. України. - 1999. - № 5.
3. Головань М.М. Державний фінансовий контроль і його реформування:

Бюджет та фінансовий контроль у державному управлінні

Фінанси України. - 2003. - № 9. - 134 с.

4. Карасев М. Скрытые механизмы ответственности в Налоговом кодексе // Хозяйство и право. - 2003. - № 6. - С. 52 - 54.